

ประโยค ป.ธ. ๓
และเปรียญตรี ปีที่ ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๑๖

๑. สรรกับพยัญชนะในภาษาบาลีมีเท่าไร และต่างกันอย่างไร ทกขิณฺเอยยา นาม เอวํ ทลฺลภา จงบอกเฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ว่าเป็น ครุหรือลหุ ๕
๒. สนธิคืออะไร สระสนธิจะมีได้ในลักษณะเช่นไร ปุรเตว สพุพีดิโย ภจฺโจ ตัดต่อเปลี่ยนแปลงอย่างไร ๕
๓. กิ ศัพท์ จัดเป็นสัพพนามชนิดไหน เป็นได้กี่ลิงค์ แจกตามแบบไหน มีวิธีใช้และแปลว่าอย่างไรบ้าง จงชี้แจง ๕
๔. วิภัติอาขยาด ต่างจากวิภัตตินามอย่างไร จงแก้คำที่เห็นว่าผิดในประโยคต่อไปนี้ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์
- ก. สา คเหตุวา อุทเก ขิปียนฺตา มรณภยตฺตฺชิตา มหาวีรฺวมกาสิ ๕
 - ข. เทสนาวฺसानเ อฺปาสโก จ อฺปาสิกา จ โสตาปนฺโน อโหสิ ๕
 - ค. อุโภ อคฺคปาทา ภินฺทิสฺสุ ๕
 - ง. เทวตา ปน โสตาปนฺโน หุตฺวาปิ โรธมาโน อฏฺฐาสิ ๕
๕. สาธนะคืออะไร อะไรเป็นเครื่องกำหนดให้รู้ว่า ศัพท์นั้นเป็นรูปและสาธนะนั้น วนจรโก (ปุริโส) ลาโก (ปจฺจโย) อาจริโย (เถโร) เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ๕
๖. จงบอกชื่อสมาส พร้อมทั้งตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ สปปินฺวานีตาทีนิ (เภสชฺชานี) ยถาสฺมิ ๕
๗. ปัจจัยในตัทธิตและปัจจัยในอาขยาดใช้ต่างกันอย่างไร ปาสาทิกโก (ภควา) ลากิ รชฺชํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ๕

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
และเปรียญตรี ปีที่ ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ไวยากรณ์ภาษา สระมี ๘ ตัว พยัญชนะ ๓๓ ตัว ต่างกัน คือ สระออกเสียงได้ตามลำพังตนเอง ส่วนพยัญชนะ ต้องอาศัยสระจึงจะออกเสียงได้ ๗ ม ในคำว่า นาม เป็น ลหุ ส่วนคำที่ขีดเส้นใต้นอกนั้นเป็น ครุ ลี้น ๗

๒. สन्ธิ คือ การต่อศัพท์ และอักษรให้ต่อเนื่องกันด้วยอักษร เพื่อจะย่นอักษรให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันทน์และให้คำพูดสละสลวย ๗ มีได้เมื่อคำบาลีอยู่คู่กัน ๒ คำ คำหน้าลงท้ายด้วยสระ คำหลังก็ขึ้นต้น ด้วยสระ ไม่มีพยัญชนะคั่นในระหว่าง นี้แลเป็นมูลเหตุให้เกิดสระสนธิ เช่น ตสฺส - เอว สนธิเป็น ตสฺสฺสฺว เป็นต้น เว้นแต่อาคมสระสนธิ

ปุรว เตว ตัดเป็น ปุรวติ - เอว สระหน้า คือ อิ เป็นรัสสะ สระหลัง คือ เอ เป็นที่ฆะ มีรูปเสมอกัน ลปสระหน้า คือ อิ แห่ง ศัพท์ ปุรวติ เสีย สนธิเป็น ปุรวเตว หรือตัดเป็น ปุรวเต - เอว ก็ได้ เป็นบุพพโลปสระสนธิโดยนัยก่อน ๗

สพฺพตีโย ตัดเป็น สพฺพทา - อีติโย สระหน้าเป็นที่ฆะ สระหลังเป็นที่ฆะ ลปสระหน้า คือ อา แห่งศัพท์ สพฺพทา เสีย สนธิ เป็น สพฺพตีโย ๗

ภจฺโจ เดิมเป็น ภโต แปลง ต เป็น จ แล้วซ้อน จ โดยวิธีสัทญโญคพยัญชนะสนธิ จึงได้รูปเป็น ภจฺโจ ๗

๓. กิ ศัพท์ จัดเป็น อนิยม สัพพนาม ๗ เป็นได้ ๓ ลิงค์ ๗ กิ ศัพท์ คงเป็นรูปก็ อยู่แต่ใน นปฺ ป. ทฺ. เอกวจนะ เท่านั้น นอกนั้นแปลงเป็น ก แล้วแจกในไตรลิงค์เหมือนย ศัพท์ ๗ ใช้เป็นสัพพนามและเป็นคำถาม แปลว่า "ใคร อะไร"

อนึ่ง กิ ศัพท์ นี้เมื่อเข้าสมาสคงเป็นรูป ก็ ตามเดิมบ้าง แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรคบบ้าง เช่น กิการณา กิณฺนโร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีวิธีใช้และแปลงเป็นอย่างอื่นได้ดังนี้

(๑) เมื่อมี จิ อยู่หลัง แปลว่า "น้อย" บ้าง "บางคน หรือ บางสิ่ง" บ้าง เป็นคำให้ว่าซ้ำสองหน เช่น โกจิ ใคร ๆ กาจิ อิตถิ หญิงบางคน หรือ หญิงไร ๆ กิณฺจิจิ วตุฏฺของน้อยหนึ่ง หรือของบางสิ่ง ถ้าเป็นพหูวจนะ แปลว่า "บางพวก หรือ บางเหล่า" ๗

(๒) ถ้ามี ย นำหน้า มี จิ อยู่หลัง แปลว่า "คนใดคนหนึ่ง หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง" อฺ. โย โกจิ เทโว วา เทวดาหรือ หรือมนุษย์ คนใดคนหนึ่ง ๗

(๓) กิ ศัพท์ ที่เป็นคำถาม แปลว่า "หรือ" อฺ. กิ ปเนตฺ อวฺโส ปฏฺฐิรูป ๗

(๔) กิ ศัพท์ ที่เป็นคำถามถึงเหตุที่เป็น แปลว่า "ทำไม" อฺ. กิ ปาลิต ปมชฺชสิ ๗

๔. วิภคฺติอาชยาต ใช้สำหรับประกอบธาตุ และใช้ประกอบกับนามหรือคุณนามได้บ้าง เช่น สฺกฺนาติ ปฺตฺติยติ จิรายติ เป็นต้น และเป็นเครื่องหมายให้ทราบกาล บท วจนะ

และบุรุษ ส่วนวิภัตตินาม ใช้ประกอบกับนามศัพท์ เป็นเครื่องหมายให้ทราบถึงวณะ ฯ แก่คำที่ผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ดังนี้

ก. สาคเหตุวา อุทเก **ขิพยมานา** มรณภยตชชิตา มหาวิรวมกาสิ

ข. เทสนาวสาเน อุปาโสโก จ อุปาสิกา จ **โสตาปนนา** อเหตุฯ

ค. อุโโก อคคปาทา **ภิชชิสฺ**

ง. เทวดา ปน **โสตาปนนา** หุตวาปิ **โรทมานา** อฏจาสิ ฯ

๕. สาธนะ คือศัพท์ที่ท่านให้เสร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ ปัจจัยเป็นเครื่องกำหนด ให้รู้วาทศัพท์นั้นเป็นรูปและสาธนะนั้น ๆ เพราะปัจจัยจัดไว้เป็น ๓ หมู่ คือ กิตปัจจัย กิจปัจจัย และกิตกิจปัจจัย หมู่หนึ่งก็ใช้เฉพาะรูปและสาธนะหนึ่ง ๆ

วนจรโก เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. วเน จรตีติ วนจรโก (ปฺริโส)

ลาโก เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. ลพุกตีติ ลาโก (ปจฺจโย)

อาจริโย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. อาทเรน จริตฺพุโติ อาจริโย

๖. สปปิพนวนีตาทินิ เป็น ฉฺฐฐิตุลยาริกรณพหุพหิสมาส มีสมาหารทวันทวสมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ดังนี้

ส. ทวน. สปปิ จ นวนีตมฺจ สปปิพนวนีตํ

ฉ. ตุล. พหุพ. ตํ อาทิ เยสํ ตานิ สปปิพนวนีตาทินิ (เกสชฺชานิ)

ยถาสุขํ เป็น นิปาตปฺพพะกะ อพยยิภาวสมาส ตั้งวิเคราะห์ดังนี้

ยํ ยํ สุขํ ยถาสุขํ, สุขุสฺส วา ปฏฺฐิปาฏฺฐิ ยถาสุขํ ฯ

๗. ปัจจัยในตัดทิต ใช้ประกอบที่ศัพท์หน้า เพื่อแทนศัพท์หลังที่ลบทิ้งไป และแปลได้ความเท่าเดิม เช่น สยามเม ชาโต สยามิโก ในที่นี้ลง ฦก ปัจจัย ที่ศัพท์หน้า คือ สยาม เพื่อแทนชาต ศัพท์ ที่ต้องลบทิ้งไป จึงได้รูปเป็น สยามิโก ส่วนปัจจัยอาชยัตนั้น ใช้ประกอบธาตุเป็นเครื่องหมายให้ทราบว่าจะได้แม่นยำขึ้น ฯ

ปาสาทิโก ฦก ปัจจัย ในตรตยาทิตทิต วิ. ปสาทํ ชเนตีติ ปาสาทิโก

ลาภิ อี ปัจจัย ในตทสสัตถิตทิต วิ. ลาภอ อสฺส อตฺถีติ ลาภิ

รชฺชํ ฦย ปัจจัย ในภาวตทิต วิ. รณฺโณ ภาโว รชฺชํ ฯ
